

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2014.gada 14. janvārī Nr. Nr.1-5/6

Valsts Prezidentam
Andrim Bērziņam
Rātslaukums 7,
Rīga, LV-1900

Augsti godātais Bērziņa kungs!

Faktiskās situācijas izpēte un ieteikumi cilvēktiesību pārkāpumu novēršanai pret minoritātēm un citām mazāk aizsargātajām sabiedrības grupām ir viena no cilvēktiesību aizsardzības institūciju funkcijām. Īstenojot Tiesībsarga likuma 12.panta desmitajā punktā noteikto uzdevumu, veicu izpēti par bilingvālās izglītības tēmu. Secinājumi par bilingvālās izglītības tēmu, kas publiski pieejami mājaslapā un prezentēti konferencē, no mediju puses tiek tendenciozi atspoguļoti.¹ Uzskatu par nepieciešamu Jums un citām valsts augstajām amatpersonām sniegt informāciju par Tiesībsarga biroja 2013.gadā veiktā bilingvālās izglītības monitoringa mērķiem un rezultātiem.

Tiesības uz izglītību visplašākā izpratnē, tostarp, mazākumtautību tiesības, ir viena no Latvijas konstitucionāla ranga pamatvērtībām. Atzīmēju, ka bilingvālās izglītības monitoringa mērķis bija faktiskās situācijas izpēte mazākumtautību izglītības jomā.

Monitoringa tika veikts skolās, kuras īsteno mazākumtautību programmas, tostarp poļu, ukraiņu, baltkrievu, ebreju, krievu, lietuviešu un igauņu. Monitoringa ietvaros Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja 49 skolas, kurās tiek realizētas mazākumtautību izglītības programmas: Rīgā (33), Jūrmalā (2), Jelgavā (2), Rēzeknē (4), Daugavpilī (4), Liepājā (4). Atbildes uz strukturētās intervijas jautājumiem sniedza 49 izglītības iestāžu vadītāji. Tiesībsarga biroja darbinieki novēroja mācību stundas (kopā 215 mācību stundas, 6., 9. un 12.klasēs) un uzdeva jautājumus skolotājiem par bilingvālās izglītības kontroli. Atbildes uz anketas jautājumiem sniedza 3272 skolēni.

Bilingvālās izglītības tiesiskais regulējums ir skaidrs un precīzs, bet tās īstenošanas prakse ir nepilnīga. Izglītības procesa kvalitātes nodrošināšana ir primārais, kam šobrīd pievēršama uzmanība. Lai nodrošinātu spēkā esošo normatīvo aktu ievērošanu, ir palielināma valsts uzraudzība mazākumtautību izglītības iestādēs par valsts valodas lietojumu un izglītības procesa kvalitāti. Kontroli par mācību programmu īstenošanu, tostarp bilingvālās metodikas pielietošanu, veic skolas administrācija. No 49 izglītības iestādēm tikai 3 notikusi kontrole no

¹ „Янсонс против образования на русском языке” rus.apollo.lv, 06.01.2014, Rus.Apollo, redakcija@apollo.lv, <http://monitorings.leta.lv/main/item/F2452FF2-9FFA-4A8B-9D2B-76935703260F/>; „Янсонс против образования на русском” telegraf.lv, 06.01.2014, Петр ТЕЛЕГРАФОВ, <http://monitorings.leta.lv/main/item/567D81AF-2F5D-4BAC-B733-71A12A873BBA/>; „Янсонс категорически против образования на русском языке” ves.lv, 06.01.2014, apollo.lv, <http://monitorings.leta.lv/main/item/7628763D-7291-43F4-AD20-6C3E1AEDDF65/>; „Русофобия: латвийский омбудсмен забыл, кем работаer?” rus.tvnet.lv, 07.01.2014, Русский TVNET/TV5, <http://monitorings.leta.lv/main/item/1BCD95B7-15B3-4BEA-A54C-A2EFE5881308/>; „Омбудсмен против образования на русском языке” Новая Газета (Елгава), 07.01.2014, стр.: 6 <http://monitorings.leta.lv/main/item/39E4DB2C-7533-4F01-9A3D-659871EEA559/>

valsts iestāžu puses. Salīdzinoši nelielā kontrole no ārpusē un direktoru nevērība pret normatīvo aktu ievērošanu noved pie situācijas, ka skolotāji nezina valsts valodu normatīvajos aktos noteiktajā apmērā un ikdienā, pasniedzot mācību vielu, neievēro normatīvo regulējumu, tostarp attiecībā uz valodu kādā mācību priekšmets ir pasniedzams. Skolās, kur skolas vadībai ir stingra nostāja par normatīvo aktu ievērošanu, mācību priekšmets tika pasniegts atbilstoši programmā noteiktajam. Valsts valodas centram norādīju uz septiņiem gadījumiem, kur skolotāji sarunā ar Tiesībsarga biroja darbiniekiem nebija spējīgi atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem valsts valodā. Valsts valodas centrs veica pārbaudi un konstatēja, ka sešas skolotājas nelieto valsts valodu profesionālo amata pienākumu veikšanai nepieciešamā apjomā, savukārt vienai skolotājai pārbaudes laikā bija pārejoša darba nespēja. Tāpat Valsts valodas centrs sniedza informāciju², ka šādi pārkāpumi tiek fiksēti regulāri, kas norāda uz sistēmisku problēmu.

Viens no maniem priekšlikumiem ir nodrošināt vidējo izglītību minoritāšu skolēniem, kuri konkrētu laika posmu (piemēram, piecus vai sešus gadus) ir mācījušies Latvijas izglītības sistēmā, tikai valsts valodā, saglabājot mācību priekšmetus minoritāšu valodā – minoritāšu valoda, literatūra, kultūra. Hāgas rekomendācijā par mazākumtautību tiesībām uz izglītību, norādīts: „Vidusskolās mācību priekšmetiem, kas tiek pasniegti valsts valodā, ir jātiek būtiski palielināti. Pētījumu rezultāti norāda uz kopasakarību, jo izteiktāks ir palielinājums, jo labāk bērnam”³.

Bērnu vislabāko interešu nodrošināšanu ir svarīgi ne tikai deklarēt normatīvajos aktos, bet piemērot ikdienas darbā ar bērniem, nodrošinot bērniem gan iespēju apgūt attiecīgo mazākumtautību kultūru, gan iegūt kvalitatīvu, bezmaksas izglītību, un vēlāk konkurētspēju darba tirgū.

Izglītības procesa kvalitātes nodrošināšana ir primārais, kam šobrīd pievēršama uzmanība. Izglītības, pedagogu darba kvalitāte pārbaudāma neatkarīgi no tā, cik valodas izglītības darbā tiek izmantotas. Pedagogu zināšanām ne tikai valsts valodā, bet visā, kas attiecas uz jaunu, mūsdienīgu izglītošanu, mācību metodiku, ir jābūt tādām, lai pasniegtu mācību priekšmetu pēc visaugstākajiem kritērijiem. Izglītības kvalitātes nodrošināšanai Saeimai un valdībai ir pienākums noteikt gan prasības normatīvajos aktos, gan regulāri veikt kvalitātes kontroli par mācību procesa īstenošanu, kā arī nodrošināt pedagogiem atbilstošas izglītības iespējas un konkurētspējīgu atalgojumu. Īpaši svarīgi, ko esmu arī uzsvēris, ka bilingvālā izglītība ir jāpilnveido. Tam, kas ir noteikts normatīvajos aktos, reāli ir jābūt nodrošinātam praksē.

Aicinu Jūs, Valsts Prezidentu, sniegt atbalstu kvalitatīvas izglītības nodrošināšanā, gan attiecībā uz mazākumtautībām, gan attiecībā uz ikvienu skolēnu. Tikai izglītota sabiedrība var dot ieguldījumu Latvijas nākotnē, tostarp iecietīgu vidi, kur bērni jau no mazotnes iemācās savstarpējo toleranci, cieņu gan pret citu tautību pārstāvjiem, gan pret Latvijas valsti un valodu.

Ar cieņu,

tiesībsargs

J. Jansons

² Valsts valodas centrs norādīja, ka 2013.gadā pie administratīvās atbildības ir saucis vienu skolas direktoru, vienu direktora vietnieku, 21 skolotāju, 13 pirmsskolas izglītības skolotājas, 31 skolotāju palīdzi, kā arī divas pirmsskolas izglītības iestāžu vadītājas. Pie administratīvās atbildības sauktajām personām ir uzdots uzlabot savu valodas lietojumu. Tāpat Valsts valodas centrs 2013.gada 4.ceturkšņa plānā Kontroles programmas ir iekļāvis to pirmsskolas izglītības iestāžu darbinieku valsts valodas pārbaudi, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas.

³ Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību OSCE HCNM, 1996, 13.punkts.

<http://www.osce.org/hcnm/32180?download=true>